קח א מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הל' יב :
קט ב מיי' שם פ"ד הלכה ב :

[ע' תו' שבת יב: ד"ה רבי נתן]

תורה אור

ת"ר ירחי חסירי קלא אית להו, לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי, אמר *בסים תבשילא דבבלאי ביומא רבה דמערבא' אמרי ליה אסהיד! אמר להו לא שמעתי מפי ב"ד מקודש. *מכריז ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי' ליעבדו תרי יומי, גזירה ניסן אטו תשרי. רבי אייבו בר נגרי ור' חייא בר אבא איקלעו להוא אתרא דהוה מטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי' ועבדי חד יומא ולא אמרו להו ולא מידי שמע רבי יוחנן ואיקפד אמר להו לאו אמרי לכו היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי' ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי"! רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי יומי, זימנא חדא אשתכח כוותיה. ר"נ יתיב בתעניתא כוליה יומי דכיפורי לאורתא אתא ההוא גברא א"ל למחר יומא רבה במערבא, א"ל מהיכא את? א"ל מדמהריא א"ל דם תהא אחריתו קרי עליה °קלים היו רודפינו. איכה ד שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא כד חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן עברה לההיא שתא ולא תחוש לה דכתיב *°שמור את חדש האביב" דברים טז שמור אביב של תקופה' שיהא בחדש ניסן, אמר להו רב נחמן להנהו נחותי ימא אתון דלא ידעיתו בקביעא דירחא כי חזיתו סיהרא דמשלים ליומא' בעירו חמירא, אימת משלים, בחמיסר והא אנן מארביסר מבערינן! לדידהו דמגלו להו עלמא מארביסר משלים:

מתני'

תרי ירחי חסירי קלא אית להו · דוגמא תיסרו ממה נפשך כסדר הלבנה באחד מלא ואחד חסר ואם איתא דחסרוהו לשבט כבר יצא הקול לפני הפסח ובא אצלנו אף למקום שאין שלוחי ב"ד של ניסן מגיעין וכן בתשרי אם חסרו תמוז ואב שהרי תמוז תמיד חסר : בסים תבשילא דבבלאי · אכלו אחם למעדנים ביוה"כ שבא"י שהרי ב"ד עיברו את החדש א] והיו מתענים : אסהיד · ונקבל עלינו ולא נאכל : לא שמעתי מפי ב"ד מקודש · לא אעיד לכם דאמרי' לקמן בפרקין (ע"ב) על כולן שלוחים יוצאים מבערב כגון אם לא קדשוהו ביום ל' יוצאין השלוחים לערב לומר מעובר הוא אבל על ניסן ותשרי אע"פ שיודעין שיקדשוהו למחר ביום ל"א שהרי אין ר"ה נדחה לשלשים ושנים אפ"ה אין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש ואני לא שמעתי מפי ב"ד שלא הייתי במקום שישבו סנהדרין שם : דמטו שלוחי ניסן · שב"ד שולחין לגולה להודיע יום שקדשוהו וכל מה שהם יכולין לילך הם הולכין עד הפסח וכן בתשרי עד סוכות חוץ משבתות וימים טובים שלא ניתנו לחלל לשלוחין כדתניא בפרקין (לקמן ע"ב) על קריאתם אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומם לפיכך שלוחי ניסן מגיעין למקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שהרי אין ימים טובים בינתים לעכבם ובתשרי יש ר"ה ויוה"כ שאין השלוחין הולכין בו : ליעבדו תרי יומי · טובי ואע"פ שהגידו להם השלוחים יום קביעתו : גזירה ניסן אטו תשרי · שאם תנהיגם לעשות בניסן יום אחד ינהגו כן בתשרי שלא ע"פ שלוחים ופעמים שיטעו : רבי אייבו ורבי חייא בר אבא · תלמידי דר' יוחנן היו ושמעו מפיו לכך הקפיד כנגדם : עבדו יומא חדא · בני המקום : יתיב בתעניתא תרי יומי · עם לילותיהם שמא עיברו ב"ד את החדש ויום אחד עשר שלנו הוא עשירי שלהן : דם תהא אחריתו · הריני מת על ידך שתזקיקני להתענות ב' ימים וב' לילות, דם תהא אחריתו נוטריקון של 'דמהריא': *כי חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן · שאין תקופת ניסן נופלת עד יום ט"ז וקיימא לן דיום התקופה מתחיל כר' יוסי דאמר הכי בפ"ק דסנהדרין (ד' יג·) כמלאת תקופת טבת מושכת עד שיתסר בניסן ולא עד בכלל : עברה להויא שתא · כאחרים דאית להו הא סברא בפ"ק דסנהדרין (שם:) : ולא תחוש לה · למימר יחידאה היא ולא נעביד כוותייהו אלא ודאי כאחרים נעביד דמסייע להו קרא דכתיב (א) את חדש האביב שיהא בחידוש ואביב הוא יום תקופת ניסן שניסן של חמה נכנס בו שניסן קרוי אביב על שם בישול התבואה ובישול התבואה אינו אלא לחשבונה של חמה שהקיץ והחורף אחר חשבון החמה הם והזהירך הכתוב לשומרו שיהא בחידוש ואין לשון חידוש נופל אלא בלבנה שהיא מתחדשת בתולדותיה והשמיענו קרא שיהא ניסן של חמה בתוך י"ד יום למולד הלבנה שהוא עדיין מחידוש הלבנה דמיום י"ד ואילך ישנה היא ואילו היה תקופת ניסן ביום ט"ו לא היינו צריכין לעבר את השנה אלא נעבר אדר ונדחה את ניסן יום אחד ותפול התקופה ביום י"ד אבל כשהיא באה ביום ט"ז בניסן לא די לן בעיבורו של אדר וצריכה השנה להתעבר ותפול התקופה באדר שני נמצא ניסן של חמה מושך בתוך חדש ניסן הלבנה הכי מפרשינן לה בסנהדרין (שם) אליבא דאחרים דכי מטיא בט"ו מעברין את אדר וכי מטיא לט"ז מעברין את השנה : שמור אביב של תקופה · דהיינו ניסן של חמה שיהא בחידוש ניסן הלבנה : סיהרא דמשלים ליומא · שהירח משלים מאורו עם הנץ החמה שאינו מחשיך עד שעת זריחה :

מתני'

לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי · אחד עשר היה לבני בבל ועשירי לבני ארץ ישראל דעברוה לאלול ומתוך התענית בא דהא יוה"כ הוה א"כ ביוה"כ של בני בבל בא סמוך לחשכה והוא היה ערב יוה"כ לבני א"י ואמרו לו אסהיד לן כלומר ונאסור לאכול גם עתה דיוה"כ הוא אמר להם לא שמעתי מפי ב"ד מקודש שלא ביום ל' של אלול סמוך לחשכה שלא היה שהות ביום לבא ולקבל עדותן וידע שלא יקדשוהו עד למחר ביום ל"א אבל לא המתין עד למחר שישמע שיקדשוהו ואין מעידין עד שישמע מב"ד מקודש כדלקמן (ע"ב) אע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו וא"ת והיאך יניחם לאכול ויש כאן ודאי איסור כרת דאורייתא וי"ל התנן לקמן בפרק שני (דף כה· ושם) אשר תקראו אתם מקראי קדש בין בזמנן בין שלא בזמנן ואמרינן בגמ' אתם אפי' שוגגים אתם אפי' מזידים ואפי' מוטעין והא דאמרינן בפרק גיד הנשה (חולין דף קא: ושם) גבי שגג ביוה"כ פטור דגזירה הוה ויוה"כ דההיא שתא שבתא הוה ולא אמרינן אתם אפילו מזידין התם הוקבע להם החדש בזמנו ומפני הגזירה לא עשו יוה"כ בעשירי ועשאוהו ביום השבת שלא ישתכח ואין יוה"כ אלא בעשרה בתשרי אבל הכא להם היה עשירי ולא דמי נמי לההוא דפ"ק דסנהדרין (דף יב: ושם) שבקש חזקיה רחמים על עצמו דכתיב כי אכלו הפסח בלא ככתוב וגו' ומפרש שעיברו השנה ביום ל' של אדר ואסור הואיל וראוי לקובעו ניסן ולא אמרינן אתם אפי' שוגגים כו' משום דלא שייך אלא כגון יום ל' או יום ל"א כשקובעין באחד מהן ר"ח לחסרו או לעברו שלא כדין או על פי עדות שקר : כי חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן · שתקופת ניסן נופלת ביום ט"ז וקיימא לן (סנהדרין דף יג·) יום תקופה מתחיל כמלאת תקופת טבת מושכת עד שיתסר ולא שיתסר בכלל עברה לההיא שתא משום דכתיב שמור את חדש האביב אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן ומיום י"ד ואילך ישנה היא ואילו היתה תקופת ניסן נופלת ביום ט"ו לא הייתי צריכין לעבר השנה אלא נעבר אדר ונדחה ניסן יום אחד ותפול התקופה בי"ד כך פי' בקונטרס (והתם בסנהדרין (דף יג:) בתקופת תשרי איירי דפליגי התם אי בעינן כולה אסיף בתקופה חדשה או מקצתו) ושמעתין דהכא אתיא כאחרים דאמרינן התם אחרים בתקופת ניסן (הוו) קיימי ומייתי דרשה דהכא וקשיא לפירוש הקונט' דפי' היו בודקין (שם דף מא:) משמע דיום ט"ו של חדש הוי מן החדש דקאמר עד מתי מברכין על החדש נהרדעי אמרי עד י"ו לכך צריך לפרש דהכא קאמר עד דמשכה שיתסר אפילו ע"י עיבור אדר א"נ דמשכה עד שיתסר ושיתסר בכלל היינו כגון דנפלה תקופת ניסן בשבסר דכי מעברת נמי לאדר הרי היא נופלת בשיתסר ואין כאן אביב כלל בחדש ניסן ואין להקשות דלעבריה לאדר ולשבט*) דהתנן בפרק אין נערכין (ערכין ד' ח: ושם) אין פוחתין מד' חדשים מעוברין בשנה ולא יותר מח' ומפרש בגמ' (שם דף ט·) דלא נראה לעבר יתר על שמונה ומוקי לה בשנה מעוברת אבל בפשוטה יותר על שבעה : עברה לההיא שתא ולא תחוש לה · תימה דתניא בפ"ק דסנהדרין (דף יא: ושם) על ג' סימנין מעברין השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על שנים מהן מעברין על אחד אין מעברין ורשב"ג דאמר התם על התקופה איבעי לן על התקופה שמחין או דילמא מעברין וקיימא בתיקו וי"ל דהתם בתקופת תשרי איירי אבל הכא בתקופת ניסן דעליה לבדה מעברין וצריך טעם כיון דמקרא קא דרשי הכא והכא מאי שנא :

*) אולי צ"ל ולשבט

על

בת"י אינו

סנהדרין יג:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה ולא תחוש כו' דמסייע להו קרא דכתיב שמור את חדש:

הגהות מהר"ב לנדא
א] רש"י ד"ה בסים כו' שהרי ב"ד עיברו את חודש אלול כצ"ל :

נושא/מבנה

מעשים ומימרות הקשורים לעיבור חודש ועיבור שנה וקביעת תאריך על פי ראיית הלבנה

*אסור שיהא תקופת טבת מושכת עד אמצע חודש ניסן ולכן בנה שמעברין את השנה תקופת טבת יסתיים באדר ב' היינו לפני חודש ניסן

רבינו חננאל

ר"ל אמר החדש הזה שיהא כולו מן החדש ונגמר הזה הזה א) היכי תקשי לן דר"ל אדר"ל כל ספיקא לקמיה (כי) שדינן פשוטה היא· לוי אקלע לבבל בי"א בתשרי · פי' בא ברונית או בביצית בי"א בתשרי בבבל וא' בסים תבשילא דבבלאי כלומר תבשילם נודף · והוא היום יום כפור · כלומר כי עברו אלול שנמצא י"א בבבל עשירי לירושלים · ועל זה הענין נעשה סוכות · אמרו לו תעיד ונשלים הצום היום · אמר להם לא שמעתי מב"ד מקודש · כלומר שמעתי להם כי רצונם לעבר אלול ולוי דאקלע בבבל בי' במרחשון ואמר להו היידנא יומא רבא במערבא · פי' שנה מעוברת היתה שנמצאת עשרה במרחשון כי הן עשרה בתשרי · והיום יום כפור · ואמרי ליה ב) העידו שעיברו השנה הזאת ואמר לא שמענו מב"ד מקודש · ואמרינן שמא לא עיברו שלוחי ניסן מהלכין לא פחות מי"ב יום · ושלוחי תשרי פעמים שאין מהלכין אלא עשרה ימים מפני כי שובתין בר"ה וביוה"כ ובשבת נמצאו אלו שלוחי ניסן מגיעין למקומות רחוקים מה שאין שלוחי תשרי מגיעין בהן · רבה הוה רגיל יתיב בתעניתא תרי יומי זימנא חדא אשתכח כוותי' כי עיברו ליה לאלול והיה יום כפור בי"א בתשרי דהוה מחמר אנפשיה ונקיט תרי יומי ומלתא יתירתא עבד ולא חובה הוא עליו ולא היה לו לחוש · ואם חשש מדה יתירתא עשה ולא שיבח בה · רב נחמן יתיב תעניתא ביומא דכפורי לאורתא אתא ההוא גברא א"ל למחר צומא רבא במערבא כו' · פשוטה היא · שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא כי מצית דמשכה תקופת טבת עד ט"ז בניסן עברה להויא שתא ולא תחוש לה · דכתיב שמור את חדש האביב וגו' שמור חדשו של אביב · שתהא נופלת בו · כלומר לא יהא אביב קרב אלא בתקופת חדשה זה הדבר היה נוהג בזמן שבית המקדש קיים · וזה אחד מן הדברים המסורים בידי ב"ד בזמן שהיה האביב קרב · אבל עכשיו שאין אביב לא חיישינן להא דשלח רב הונא · ואע"ג דלית לן ספק בזמן הזה

א) נ"ל דנ"ל כי היכי דלא תקשה לן מדר"ל אדר"ל . וכוונת רבינו בזה דדרשה שאמר בירושלמי איכא דר"ל ודרשה דידן אליביה דכל אחד והיינו דגמר הזה הזה מפסח וזו"ק ·
(ברמב"ם ז"ל איתא דאמרו ליה דאסהיד דהיום י' בתשרי ע"ש . ב) בפירוש על ר"ס המיוחס